

**ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДИТИНИ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РОБОТИ ІЗ ДИТЯЧОЮ КНИГОЮ
(з досвіду роботи вихователя ЗДО №27 комбінованого типу м.Чернівці
Соловйової Тетяни Анатоліївни)**

***«ЧИТАННЯ КНИГ - СТЕЖИНА,
ЯКОЮ ВМІЛИЙ, РОЗУМНИЙ,
ВИХОВАТЕЛЬ ЗНАХОДИТЬ
ШЛЯХ ДО СЕРЦЯ ДИТИНИ».
В.О.СУХОМЛИНСЬКИЙ***

В останні роки спостерігається падіння інтересу, до читання загалом, втрачається усвідомлення пріоритетної ролі художньої літератури в людському житті. Знижується роль сім'ї у залученні дитини до читання. Сьогодні дорослих все більше цікавлять комп'ютерні технології, а читання для дітей і самими дітьми замінюється переглядом телепередач. За результатами опитування, лише 18% батьків дошкільнят беруть участь у формуванні читацької культури своїх дітей, 63% не читають дітям зовсім. Такі дані дають підстави зробити невтішний висновок, що читання перестає бути національним пріоритетом.

Саме тому нині гостро постає проблема літературної освіти дітей, формування в них умінь повноцінної читацької діяльності, а звідси – і проблема готовності дошкільних навчальних закладів, родини, батьків і вихователів до роботи з дитячою книгою, до розвитку в дітей стійкого інтересу до літератури, читання, формування в них початкових уявлень про роль книг в житті людини, спілкуватися з нею.

Художня література традиційно розглядається як важливий засіб виховного впливу на особистість дитини-дошкільника, оскільки її вважають скарбницею культури, джерелом реальних знань та сильних вражень, ознайомлення з незвичним, фантастичним.

О. Кононко цілком справедливо називає книжку хоча й не головним, проте важливим учителем, провідником по життю, називаючи книгу важливим складником дитячої субкультури . Сучасні дослідники (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Виноградова, А. Зрожевська, О. Ісаєва, Т. Качак, О. Кононко, Т. Поніманська, Т. Скалозуб та ін.) відносять книгу та читання до агентів соціалізації, оскільки за допомогою читання людина «входить у соціум», розуміє, які події можуть з нею відбутися і як можна вийти з певної життєвої ситуації. Крім того, існує думка, що у відомих і популярних історіях і казках приховані найбільш домінуючі життєві сценарії. Читач чи слухач, проникаючись текстом, ніби підкоряється йому, робить спробу в подальшому відтворювати такі сценарії у власному житті. Тому залучення дитини до читання книг є формуванням морально-етичних переконань , розвитком пізнавальної та емоційної сфер. Окрім того, книга допомагає дитині оволодіти мовленням – ключем до пізнання оточуючого світу природи, речей, людських відносин, тому основною метою ознайомлення дітей з літературою є – формування майбутнього «талановитого читача». Виховання читача, здатного сприймати художній твір у всьому його багатстві – процес довгий і складний, але, якщо початковий етап введення маленької людини в читацьку культуру буде своєчасним і успішним, значно скоротиться кількість юнаків і дівчат, не здатних або не бажаючих прилучитися до світового духовного досвіду людства, переданого через художні твори.

Протягом п'яти років Соловйова Т.А. працює над проектом по темі «Формування читацької культури– одне з важливих завдань освітньої роботи в закладі дошкільної освіти», метою якого стало:

формування в дитини інтересу до книги як до джерела знань, вміння працювати з нею, що стане запорукою успішного навчання в школі формування читацької культури на етапі дошкільного віку .

Педагогом створена модель формування читацької культури дошкільників

Особливого значення в контексті проблеми набуває дитяча книга, спілкуючись із якою дитина не тільки пізнає минуле, теперішнє й майбутнє світу, а й учиться думати, аналізувати, критично мислити й творити, що лежить в основі формування інтелектуально розвинутої й культурно вихованої особистості.

Тетяна Анатоліївна стверджує, що вихователям і батькам важливо не просто навчити дитину слухати, розуміти, згодом і читати книгу, а спільними зусиллями виховати в неї невичерпну потребу у прилученні до моральних цінностей, знань, емоційних переживань, що як коштовний скарб приховані у розмаїтті художніх творів.

Відтак **головними завданнями** роботи з дитячою книгою вона визначила: пробудження стійкого інтересу до книги, літератури, читання;

формування початкових уявлень про роль книги в житті людини як джерела знань; розвиток пізнавальної сфери; виховання моральних якостей і цінностей, естетичного смаку, бережливого ставлення до книги та здатності сприймати, розуміти й відтворювати прослухане (прочитане).

Свою роботу педагог веде у наступних напрямках:

1. Використання розвивально - бібліотечного середовища у формуванні стійкого інтересу до книги.
2. Робота з дитячою книгою як процес спілкування дитини з дорослими
3. Робота з книгою як умова підготовки дитини до оволодіння читанням.

Щоб здійснювати різні форми роботи щодо залучення дітей до книги, в дитячому саду педагогом були створені **певні умови:**

- наявність вікового бібліотечного фонду художньої літератури (додаток 1);
- наявність портретного фонду дитячих письменників (додаток 2) ;
- наявність портретного фонду художників-ілюстраторів (додаток 3);
- наявність барвистого ілюстративного матеріалу до дитячих художніх творів(додаток 4);
- наявність граматичних словників для вихователів;
- організація літературного центру групи, а згодом ЗДО.

Велику увагу вихователь приділяє створенню розвивально-бібліотечного середовища, яке передбачає раннє ознайомлення дитини з книжкою та занурення її в атмосферу читання. Об'єктами такого середовища , в першу чергу , вважає педагог є дитячі бібліотеки, які функціонують в групах , а головне - за межами дошкільного закладу . Працюючи в цьому напрямку педагог наладив тісну співпрацю з дитячою бібліотекою-філією №21 м.Чернівці. Екскурсії і до бібліотеки організовувалися з метою ознайомлення з бібліотечним середовищем, специфікою обслуговування та наявним книжковим фондом, доступним для

відповідної вікової категорії дітей. Після екскурсії обов'язково проводиться з дітьми обговорення про побачене, з'ясовуються непорозуміння, якщо такі мали місце, діти і педагог діляться враженнями від побаченого, почутого. Поряд з традиційними формами роботи таким як екскурсії, бібліотечні десанти тощо, в приміщенні бібліотеки вихователь організував **бренд автор-шоу** – зустрічі з відомими буковинськими дитячими письменниками та поетами Д.В.Кукульняком, О.Г.Приходько-Возняк, тощо. Під час таких зустрічей діти мали змогу самотійно спробувати себе у ролі інтерв'юєрів, а головне почути поетичне літературне слово. З метою реалізації завдання забезпечення методичних умов і створення розвивального предметно-розвивального середовища для залучення дітей до художньої літератури були заплановані та проведені наступні форми роботи:

- Оформлення куточків читання в групах,
- Створення книжкової лікарні
- Виставка дитячих малюнків і виробів
- Створення книжок-саморобок
- Ознайомлення з біографією і творчістю письменників.
- Тематичні виставки
- Літературні вечори, зустрічі з дитячими письменниками

Педагогом розроблений план проведення заходів у бібліотеках міста Чернівці для дітей старшого дошкільного віку (додаток 5) Особливої уваги заслуговує створення в групі літературного центру «Книжкова мрія» – особливе, спеціально виділене, обладнане та естетично оформлене місце, зручне, динамічне та доцільне у користуванні (додаток 6) Його оформлення – це результат творчого бачення й естетичного смаку вихователя. Привабливість і затишок центру спонукають дитину до неквапливого зосередженого спілкування з книгою. Це місце, де дитина має можливість самотійно, на свій смак вибрати книгу і спокійно розглянути її, згадати зміст, багаторазово повернутися до епізодів, що її хвилювали раніше,

переглянути ілюстрації. Ілюстрована книга – це художній музей, де дитина вперше знайомиться з творчістю видатних художників, вчиться культури спілкування та поводження з книгою. Функціональна роль літературного центру – виховання пізнавального та естетичного ставлення до книги як найбільшого досягнення культури, створення елементарного бібліотечного середовища, зрозумілого маленьким читачам. Особливістю літературного центру є те, що тут зібрана література за жанром (вірші, оповідання, казки, пізнавальні та розвиваючі книги); за авторством, за сезонною направленістю, тощо, наявність в книжковому куточку різних типів книг (книжки - іграшки, книжки - картинки, книжки - вирубки, книжки - панорами); у старшому дошкільному віці виділяється полицки "Полички розумних книг", "Читаємо самі".

Книжковий фонд поки невеликий, однак, у ній створена атмосфера цієї бібліотеки, що сприяє формуванню у дітей умінь користуватися бібліотечним фондом, а також засвоєння певного обсягу бібліотечних відомостей ("бібліотека", "стелаж", "читацький формуляр" та ін).

В перспективі намічено організувати бібліотеку, яка являє собою не просто кілька полиць або книжкових шаф, а окреме приміщення, оснащене книжковими стелажми.

. Дитина повинна любити книгу, тягнутися до неї, сприймати спілкування з нею як свято. Дитина-дошкільник є своєрідним читачем. Слово «читач» по відношенню до дошкільного віку умовно. Насправді це слухач, чия зустріч з книгою повністю визначається дорослою людиною, починаючи від вибору тексту для читання і закінчуючи тривалістю спілкування з книгою. Від дорослого в великій мірі залежить і те, чи стане дитина справжнім, захопленим читачем або зустріч з книгою в дошкільному дитинстві промайне випадковим, нічого не значущим епізодом в його житті.

Основний напрямок, який визначив педагог: щодня читати. Тетяна Анатоліївна розробила перелік, у якому поряд з програмними літературними

творами , включен вірші, оповідання та авторські казки, герої яких за своїми людськими проявам близькі і зрозумілі дитині, вчать його бути добрим, сильним, справедливим і великодушним.

Знайомство дітей з дитячою літературою, крім щоденного читання у вільній формі , пропонується через організацію спеціально-організованого читання один раз в тиждень, з середнього дошкільного віку. Ознайомлення дітей з художньою літературою педагог здійснює на заняттях різного виду:

1. *Тематичні* (читання, в процесі якого діти долучаються до провідних тем дитячої літератури, найбільш близьким і зрозумілим дітям, узятим з їх дитячого життя) ;
2. *Теоретичні* (читання, в процесі якого діти знайомляться з доступними їхньому віку теоретичними поняттями, необхідними для виявлення худ. особливостей тексту);
3. *Творчі* (читання, в процесі якого розвивається творчий потенціал дошкільників);
4. *Аналітичні* (читання, у процесі якого діти вчать аналізувати текст з метою глибокого проникнення його сенсу і худ. особливостей).

Пропедевтика читацької діяльності передбачає не лише оволодіння дошкільниками книго- та літературознавчими знаннями, а й формування мовленнєвих умінь та засвоєння елементів грамоти, необхідних для читання. Тому робота з книгою в дитячому садку вимагає від педагога використання різноманітних підходів, технік і технологій навчання.

Тетяна Анатоліївна у своїй роботі широко використовує **ейдетику**. Як технологія, спрямована на покращення вмінь дитини запам'ятовувати, відтворювати та активно використовувати отримані знання, ейдотехніка вчить долати труднощі, позитивно сприймати самого себе. Організовані педагогом заняття з дітьми старшого дошкільного віку « Чого навчає книга», «Книга – друг та поради», «Прочитаємо та уявляємо»(додаток 7) показали , що

використання у роботі з дітьми прийомів ейднетики розвиває пізнавальні здібності, а відтак і мовлення – фонематичний слух, словесно - логічне й образне мислення, зв'язне мовлення, художньо - мовленнєві здібності.

Особливе місце у роботі вихователя займає **технологія «Вчіться фантазувати» Н.Єгорової**, спрямована на формування в дітей уявлень про власні сенсорні можливості, про органи чуття та їх аналізатори, функціональне призначення і вміння свідомо користуватися ними, орієнтуючись в довкіллі. Вміння користуватися усіма каналами сприйняття і навчання стратегії мислення, за словами автора технології, є тим фундаментом, на якому в майбутньому буде базуватися будь-яке навчання, а отже й засвоєння літературного досвіду. Технологією передбачено творчі домашні завдання, розраховані на спільну діяльність дітей і батьків: дитина розповідає – батьки, старші братики чи сестрички, записують (позитивно впливає на стосунки між членами родини) (додаток 8)

Хочеться відмітити, що виконання таких завдань сприяє розвитку словесної творчості, яку вчені розглядають як діяльність дітей, один із видів художньої творчості, що виникає під впливом творів мистецтва та вражень від навколишнього життя і характеризується самодостатністю.

Під час роботи з казкою педагог широко використовує технологію «Художнє слово і дитяче мовлення» (Гавриш Н. В) Взаємозв'язок між сприйняттям художньої літератури та словесною творчістю існує на основі розвитку в дітей поетичного слуху, який у технології розглянуто як здатність відчувати виразні засоби художнього мовлення та певною мірою усвідомлювати їх, вміння розпізнавати жанри, розуміти їх особливості, усвідомлювати зв'язок компонентів художньої форми зі змістом літературного твору. Допомогає дітям глибше усвідомити ідею казки, і показати, як найбільш вдало, точно і коротко можна висловити головну думку твору, є використання на заняттях прислів'їв, приказок, фразеологізмів. Проводячи заняття, вихователь формує початкові літературознавчі уявлення

дітей про жанрові особливості (неймовірні чарівні події, магичні речі, чарівники, персоніфікований тваринний і рослинний світ, специфічні казкові висловлювання), пов'язуючи їх із самостійною творчою діяльністю: «Ось і ви, коли складатимете свою казку, теж придумайте казковий зачин, кінцівку, свої чарівні пригоди, щоб казка вийшла цікавою». (додаток 9)

Для відстежування динаміки прочитаних (прослуханих) дошкільниками літературних творів педагог використовує такий прийом як **Рекламне шоу** «Книга шукає тебе». На стенд-екран, поруч із зображенням рекомендованих книг, читачі прикріплюють свою фотографію після її прочитання (фото додаток 10).

Високий рівень читацької культури дошкільників відмічається завдяки повному «пірнанню» батьків у цей процес. Ось чому педагог велику роль приділяє проведенню різноманітних форм роботи з батьками. Індивідуальні та групові бесіди та консультації «Книга в нашій сім'ї», «Традиції нашої сім'ї», «Домашня бібліотека», «Як навчити дитину бережливо ставитися до книги», «Вчимося разом», «Відповідальна роль» (додаток 11), тощо, організовані педагогом не тільки озброюють батьків певними знаннями, а ще й через активну позицію вихователя викликають активність батьків.

Цікавою та ефективною формою роботи з батьками є групові семінари-практикуми, тренінги, які передбачають як теоретичне ознайомлення з проблемою, так і обговорення практичних виходів з конкретних ситуацій (наприклад, програвання ситуацій самими батьками). Ефективною є паралельна робота з дітьми з тієї самої проблеми. Вона дає можливість розглянути ситуацію з різних боків, виявити позицію дитини й дорослого. Використання в роботі з батьками семінарів-практикумів дає можливість розповісти про способи й прийоми навчання й показати їх: як читати книгу, розглядати ілюстрації, розмовляти про прочитане, як вправляти артикуляційний апарат, тренувати пам'ять. Робота тренінгової групи

передбачає серію занять-практикумів «Небилиця або бувальщина», «Збери героїв однієї казки», «Читаємо з почуттями», «Створюємо власну казку» (додаток 12). Збагаченню літературного досвіду батьків, формуванню інтересу до дитячої книги, вихованню читацької культури сприяє також залучення батьків до літературних вікторин, які можуть проводитися як один з видів розваг, або ж як творче домашнє завдання (складання літературних вікторин вдома), незвичайні змагання сімей. »Знавці дитячої книги». «Казка в гості завітала», «Чи вмієте ви читати», літературні квести . Допомога і підтримка батьків відіграє істотну роль. Без тісного взаємозв'язку з сім'єю неможливо будувати свою роботу. Для роботи з батьками педагог проводить різноманітні форми:

- Консультації на тему: «Як прищепити дитині інтерес до читання», «Виховання майбутнього читача», «Коло читання дошкільника» та ін;
- Анкетування батьків з метою вивчити організацію домашнього читання в сім'ях і зацікавити батьків проблемою прилучення дітей до книги, виховання інтересу до читання; видання газети, яка допомагає інформувати батьків про життя дитини в установі;
- Виставки: малюнків (спільно з батьками улюбленої казки дитини), книг (за перспективним планом), фотовиставка «Я люблю читати»;
- Виготовлення альбомів: «Відгадай, з якої казки?», «Улюблені казки нашої сім'ї; спільне твор казок; «Фестиваль казок».
- Театралізована діяльність. Кожна група дітей дошкільного віку у рамках «Фестивалю казок» готує постановку вистави і показує його дітям і батькам. У молодших дошкільнят активними учасниками театралізованих уявлень є батьки. Вони виконують ролі, готують атрибути, виготовляють іграшки для різних видів театрів.

- Творчі конкурси: саморобною книги «Зробимо книгу самі, своїми руками»; фантазія «Сторінка з книжки»; поробок та малюнків: «Улюблений казковий герой»; художньо – прикладної творчості: «Майструємо казку». (додаток 13)

Хочеться окремо зупинитися на такому напрямку роботи педагога , як «Дитяче видавництво» - це виготовлення книжок-саморобок з малюнками і розповідями про твори, переказами і творчими розповідями по аналогії зі знайомими текстами, створення тематичних журналів і дитячих енциклопедій на основі знайомства з літературними творами: «Казка брехня, та в ній натяк», «Як письменник мені допоміг зрозуміти ... »,« Що дізналися ми з книг »та інше (додаток 14).

Однією з форм роботи дитячого видавництва, яку активно використовує педагог є **артбук**. Артбук (від англ. Art – мистецтво, book - книжка) – книжка, зроблена та проілюстрована власноруч, або ж тематичний альбом з колажами, замальовками , фотографіями , наліпками, короткими записами.(додаток 15).Використання у роботі артбуків крім дидактичної мети - розвиток творчих здібностей, вдосконалення художніх навичок, має ще й терапевтичне спрямування. Зняття стресу, підвищення самооцінки дитини –це результат виклистання артбуків, який спостерігав педагог. З’явився навіть такий термін „бібліотерапія”(буквально – лікування книгою).

Використання у роботі педагога **лепбука** дозволяє реалізувати діяльнісний метод навчання. При створенні лепбука діти не отримують знання в готовому вигляді, а добувають їх самі в процесі власної дослідницької-пізнавальної діяльності. (додаток 16) Тетяна Анатоліївна зазначає , що застосування у формуванні читацької культури дошкільників лепбук забезпечує:

- Можливість враховувати індивідуальні особливості дітей.

- Можливість додавати нові завдання в кишені.
- Варіативність використання ігрових завдань.
- Компактне зберігання ігор і завдань в одній папці.
- Різноманітність ігрових завдань.
- Інтеграція різних видів діяльності.

Одне з форм роботи , яка заслуговує уваги є «**Сторісек**» ("мішок історій», «чемодан історій», «рюкзачок історій»)

Мета «Сторісека»: різнорівневий і різнобічний підхід до книги в рамках цілей і завдань , які ставить педагог , отримання задоволення від самої книги і від спільного гучного читання.

Компоненти сторісеку:

- Художня книга
- Цікаві відомості про письменника
- М'які іграшки або іграшки для театралізованої діяльності та реквізити до книги
- науково-популярна книга
- аудіокнига
- DVD-диск
- мовні ігри
- "Шпаргалки" для батьків

Використання даного методу дійсно дає можливість дітям «помацати казку» (додаток 17)

Невідомою частиною роботи педагога є презентація досвіду роботи, обмін з педагогами ЗДО найбільш вдалим формами та методами роботи в цьому напрямку, творчі зустрічі та ділові ігри . (додаток18). Заслугує на увагу цікава форма роботи **як буккросинг**, започаткована педагогом . **Що таке буккросинг ?** (англ. bookcrossing) - в буквальному перекладі з англійської означає "Переміщення книг " або книгворот. Його ідея досить проста – »прочитав книгу сам-передай іншому".

Мета буккросинга в дитячому садку-пропаганда читання, підвищення інтересу до книг, відродження інтересу до читання, відродження традиції сімейного читання(фото)

ВИСНОВКИ

Працюючи за цим методичним кейсом, проводячи спостереження , моніторингові дослідження рівня володіння читацькою культурою старших дошкільників , проводячи анкетування батьків , можна зробити висновок , що рівень читацької культури дошкільників підвищився на 62%. Значною мірою це сталося завдяки використанню різних видів читацької діяльності, проведенню різноманітних організованих та вільних форм роботи з дошкільниками , де діти виступають в ролі активних «Слухачів». А подекуди і авторів літературних творів .

Цікаві за формою заняття, нестандартний дидактичний матеріал, що використовується під час різних видів читацької діяльності, розвивальне середовище допомагають дітям глибше відчувати красу і багатство української мови, викликають у дітей інтерес до літератури, розширюють знання дітей про книги (їх тематику, оформлення, призначення), а головне доставляють радість, моральне задоволення від спілкування з книгою. Дошкільнята стали більш допитливими, більш впевненіші в своїй думці, творчими та креативними стали більше фантазувати .

Читацька діяльність допомагає дітям почувати себе творцями, висловлювати власні судження, розвивати думку, вчитися аналізувати, доводити, порівнювати.

Результативність:

- в групі створені відповідні умови для розвитку інтересу і любові до книги, (створений книжковий куточок, поступово поповнюється книжковий фонд);
- у дітей з'явився стійкий інтерес до слухання книг, обговорення прочитаного;
- діти знають багато літературних творів;
- батьки стали активними помічниками, учасниками спільних заходів з дітьми, що проводяться в дитячому садку.
- А головне – діти, батьки дійшли вельми корисного висновку: «Читати- це модно!»

Книгу замінити нічим не можна. Незважаючи на новітні відкриття, нові види збереження інформації, не будемо поспішати розлучатися з книгою.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти України /Під наук. керівн. Піроженко Т.О. / Тернопіль: Мандрівець, 2021.
2. . Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років. Оновлена / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна та ін. Київський університет імені Бориса Грінченка : Принт-медіа, 2020. 440 с.
3. Гавриш Н. Художня література в освітньому процесі: сучасні технології // Дошкільне виховання. 2011 № 2. С.4-9.
4. Гавриш Н. Мовлення дитини: Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання №3,2021. – С.3-8.
5. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти 4-те вид., доопр. і допов. Харків : Ранок, 2013. 192 с.
6. Г.Ватаманюк «Робота з дитячою книгою в закладах дошкільної освіти: теорія і практика». Навч.-метод. посіб. Київ, 2022.
7. Богуш А.Ю Гавриш Н. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: метод.посіб.для вихователя. Серія «Настільна книжка вихователя». – Київ: Генеза, 2017. – 160 с.
8. Борисова О.Є. Компетентний читач – який він? // Шкільний бібліотекар.2011.№ 7. С.2-7.
9. Ватаманюк Г. П. Особливості використання дитячої книги у процесі розвитку творчості старших дошкільників. Актуальні проблеми гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Гельветика, 2020. –Вип. 27. Т. 1. С. 224 –229.

10. Гавриш Н. Розвиток мовлення дітей// Вихователь методист дошкільного закладу № 3-4, 2019.
11. Беленька Г. Родинні читання: відновимо добру традицію! // Дошкільне виховання. 2013. № 2. С. 17–19.
12. Біла І. М. Розвиток художнього сприймання у дошкільному віці // Практична психологія і соціальна робота. 2014. №1 .С.4-8.
13. . Гавриш Н. Книжка – вихователь і учитель, або як допомогти дитині відкрити важливі смисли за допомогою художнього твору // Виховательметодист дошкільного закладу. 2013. № 6. С. 4–11.
- 14 Дуткевич Т. В. Психологіні умови спілкування дошкільника з дорослими у процесі роботи з дитячою книжкою. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2007. Вип. XIII. С. 198-202.
15. Барна Х. В. Характеристика педагогічних підходів до роботи з дитячою книгою URL: Барна Х. В. Характеристика педагогічних підходів до роботи з дитячою книгою URL: <http://uk.xlibx.com/4istoriya/1283186-1-h-barnaluganskiynacionalniy-universitet-i-meni-tarasa-shevchenkaharakteristikapedagogichnih-pidhodiv-roboti.php>
16. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. URL: <http://www.twirpx.com/>.
17. Будяк Л. М. Особливості сприймання і розуміння дітьми літературних творів різних жанрів URL : <http://school17.klasna.com/uk/article/osoblivostispriimannya-i-rozuminnya-ditmi-literat.html/>.
- 18.Бібліотека – дім твоїх друзів (знайомство з бібліотекою, правилами спілкування з книгою, гігієна читання). URL: <https://www.slideshare.net/nbkidskiev/5-2-43094567>.

